

УДК 640.41:338.24

DOI 10.32342/2074-5362-2017-2-23-6

Я.В. Проценко

ВАЖЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено важелі державного регулювання діяльності готельних підприємств для забезпечення їх фінансової стабільності, узагальнено світовий досвід податкової регуляторної політики у сфері готельного бізнесу, наведено приклади успішної реалізації державної податкової політики в Україні.

Ключові слова: державне регулювання, фінансова стабільність, готельне підприємство, податкова політика держави.

Постановка проблеми. Туризм відповідно до Закону України «Про туризм» проголошено одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури [1]. Готельне господарство є вагомим детермінантом сектора туризму, яке з причин високого рівня капіталомісткості та, відповідно, генерування високої частки вартості готельних послуг у складі туристичного продукту, опосередковує у своїй діяльності рух значного обсягу фінансових коштів, пов'язаних з туристичними потоками та формуванням кінцевої вартості туристичного продукту. У цій ситуації зростає роль і відповідальність держави щодо досягнення і утримання фінансової стабільності підприємств, забезпечення економічних умов для розвитку суб'єктів господарювання в готельному бізнесі.

У рекомендаціях Всесвітньої туристичної організації (UN WTO) підкреслено, що сучасний стан розвитку туризму в першу чергу потребує підтримки держави, а вже потім – приватного сектора [2].

Аналіз останніх публікацій. Серед вагомих наукових досліджень у сфері державної фінансової політики та її реалізації в контексті розвитку пріоритетних для країни секторів національних економік чільне місце посідають праці таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо, В.М. Пушкарьова, І.І. Янжулта; В.Л. Андрущенко, О.Д. Василік, В.П. Вишневський, В.А. Ільяшенко, А.М. Соколовська, А.О. Єпіфанов, В.І. Сало, І.І. Д'яконов. Питання державного регулювання розвитку туристичної та готельної індустрії з використанням економічних важелів розглянуто в працях Л.Д. Завидної, В.В. Гуменюка, Т.І. Ткаченко, С.В. Хлоп'яка.

Метою статті є розкриття світового досвіду державної регуляторної політики стосовно важелів забезпечення фінансової стабільності суб'єктів господарювання в секторі готельного господарства, надання пропозицій щодо імплементації інструментів державної податкової політики розвинених країн світу у вітчизняний готельний бізнес.

Матеріали і методи. В основу дослідження покладено праці зарубіжних та вітчизняних економістів з питань державної податкової політики та її впли-

ву на фінансову стійкість підприємств окремих сегментів туристичної індустрії, зокрема, готелів. У статті застосовно методи і підходи, які дозволили реалізувати системно-логічну єдність дослідження, а саме: діалектичний, синтезу та порівняння, системний та інституціональний.

Результати дослідження. Забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері готельного господарства здійснює нині Департамент туризму та курортів у складі Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, а також профільний підкомітет у складі Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму Верховної Ради України. Головним завданням цих інституцій є визначення та реалізація основних напрямів державної політики в галузі туризму. Позитивним є те, що Департаментом розроблено Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 р. Мета Стратегії – формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей. Одним із основних завдань Стратегії є гармонізація національного законодавства з європейським, дотримання цілей і принципів, проголошених стратегічними документами розвитку держави. Профільним підкомітетом Верховної Ради України винесено на розгляд громадськості проект нової редакції Закону України «Про туризм». Однак поки що відсутні законодавчо оформлені напрями державної політики в галузі туризму, а відповідно, в бюджеті країни та регіонів не передбачено кошти для підтримки туристичної галузі, в тому числі готельного господарства.

Серед економічних важелів державної регуляторної політики одне з головних питань – удосконалення податкової політики. Використання стимулюючих можливостей податків має залишатись основним регулюючим інструментом державної фінансової політики, ефективність якого суттєво підвищується в умовах глобалізації, коли фінансовий стан підприємств безпосередньо залежать від рівня податкового навантаження, який стає самостійним фактором їх конкурентоспроможності. Шляхом оподаткування (запровадження податкових пільг, зниження ставок податків) держава впливає на обсяги чистого прибутку і, відповідно, фінансову стабільність підприємств.

Зарубіжний досвід свідчить, що в усіх країнах – членах ЄС особливу увагу приділяють розробці єдиної податкової політики, яка б стимулювала розвиток підприємств у готельному секторі економіки. З цією метою застосовують так званий зменшений (на відміну від стандартного) розмір податку на додану вартість (ПДВ) для більшої кількості підприємств. Розмір його коливається від 5,5% у Франції до 10% в Ірландії. Однак для висококатегорійних готелів, а саме люкс- та апарт-готелів, розмір ПДВ є стандартним і коливається у різних країнах – від 12% в Іспанії, до 22% у Данії. У Польщі пільги на ПДВ диференціюються залежно від місця розташування об'єкта (табл.1).

Таблиця 1

Розміри податку на додану вартість у готелях країн ЄС

Країна	Зменшений розмір податку, %	Стандартний розмір податку, %
Бельгія	6	
Франція	5,5	18,6
Греція	6	
Ірландія	10	

Закінчення табл. 1

Країна	Зменшений розмір податку, %	Стандартний розмір податку, %
Італія	9	19
Люксембург	6	
Нідерланди	6	
Португалія	8	
Іспанія	6	12
Данія		22
Німеччина		14
Великобританія		15
Польща	7	22

Джерело: Таблицю складено за даними [3]

Таким чином, у 10 з 13 туристично розвинених країнах ЄС застосовують зменшений розмір податку на додану вартість, що забезпечує зниження цін на послуги гостинності та, відповідно, підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

У деяких країнах Середземномор'я, наприклад, Кіпрі та Мальті, продукт гостинності взагалі не оподатковується податком на додану вартість. У Тунісі розмір цього податку становить лише 6%, в Ізраїлі підприємства, які приймають іноземних туристів, також не оподатковуються ПДВ. В Єгипті ця податкова пільга поширюється на підприємства, які обслуговують іноземних туристів упродовж 10 років [3].

Розвиваючи основи державної політики щодо готельного господарства і туризму в Україні вважаємо доцільним також застосовувати диференційований підхід до встановлення ставки ПДВ для підприємств різних регіонів країни. Для підприємств, розміщених у регіонах з інтенсивним туристським потоком або таким, що розвивається, але з недостатнім ступенем забезпечення місцями в готелях, розмір податку може бути нижчим за стандартний. Для підприємств, розташованих у регіонах з низьким рівнем туристського попиту та достатнім ступенем забезпечення населення готельними місцями, розмір податку може бути вищим за стандартний.

Метод диференціації розміру податку на додану вартість по окремих регіонах досить широко застосовують у США та європейських країнах. При цьому розмір коливань податку від стандартного обмежено жорсткими межами: «+, -2,5%» [4].

Позитивне вирішення питання щодо зниження розміру ПДВ у готельній індустрії у найближчій перспективі відіграватиме важливу роль для забезпечення цінової конкурентоспроможності підприємств та їх фінансової стійкості у зв'язку з міжнародним характером функціонування суб'єктів туристичної діяльності.

Світова практика доводить, що дійовим способом стимулювання інвестицій є регіонально-галузева диверсифікація ставок і пільг щодо податку на прибуток підприємств. Так, у Франції основними формами фінансової допомоги з боку держави у вигляді пільг податкового характеру є повне звільнення нових підприємств від податку на прибуток упродовж перших двох років роботи, на 75% – на третьому, на 50% – на четвертому і на 25% – на п'ятому році роботи; звільнення упродовж перших двох років роботи від сплати податку на землю; зниження розміру податку для підприємств у разі збільшен-

ня їх капіталу (капіталізації) або спрямування коштів на науково-дослідні роботи, професійну підготовку кадрів, поширення обсягів діяльності на іноземних ринках [5]. Цей досвід може бути корисним і для України.

Створення і функціонування малих підприємств у сфері готельного господарства пов'язано з організаційно-економічними труднощами, що потребує розробки комплексу заходів їх фінансової підтримки. Відсутність достатнього капіталу в більшості населення України, висока капіталомісткість готельного бізнесу, висока вартість залучення позикового капіталу, великий ризик банкрутства є головними причинами гальмування розвитку підприємництва у сфері готельного господарства в Україні. Разом із тим більшість приватних готелів, які почали функціонувати у період ринкових реформ, є за розміром малими. За ціновими характеристиками і рівнем сервісу ці підприємства успішно конкурують з корпоративними, однак за кінцевими показниками господарської діяльності значно відстають від них.

Необхідність створення нових малих підприємств на ринку послуг гостинності, підтримки діючих вимагає розробки комплексу заходів щодо розвитку малого бізнесу у сфері готельного господарства. У розвинених країнах існує розгалужена мережа державної підтримки малого та середнього бізнесу, що складається з урядових, змішаних і приватних організацій. Вони діють як на комерційних засадах, так і на умовах бюджетного фінансування.

У Німеччині велику підтримку малим і середнім підприємствам уряд надає за допомогою кредитів і субсидій. З бюджету федерації і та окремих земель їм надають пільгові інвестиційні кредити для створення власних підприємств. Державна підтримка спрямована, насамперед, на забезпечення фінансової самостійності підприємств. У федеральній програмі субсидування малих і середніх підприємств існує спеціальна стаття допомоги для підвищення частки власних коштів, яка склала майже 30% усіх субсидій. Особам, що створюють нові підприємства, надаються кредити до 20 років [6]. В Угорщині, Чехії, Польщі державна підтримка малого підприємництва охоплює цілу низку економічних стимулів, серед яких пільгове оподаткування та пільгове кредитування [7].

Доцільним для вивчення та впровадження в Україні є досвід Франції щодо державної підтримки малих підприємств. Малі та середні підприємства у Франції можуть одержувати до 1500 видів допомоги, які можна групувати за різними ознаками та критеріями: заходи загальнонаціонального і регіонального характеру; організаційні або функціональні (фінансування, інновації та ін.) [8].

У готельному господарстві були спроби використати податкові пільги для стимулювання інвестиційної діяльності. Так, Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо розвитку та підготовки готельної інфраструктури до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» від 08.07.2010 р. [9] тимчасово, строком на 10 років, починаючи з 01.01.2011 р., звільняється від оподаткування прибуток суб'єкта господарської діяльності, отриманий від надання готельних послуг у готелях категорії «п'ять зірок», «чотири зірки» і «три зірки», зокрема новозбудованих або реконструйованих чи в яких проведено капітальні ремонти, якщо такі готелі були введені в експлуатацію до 01.09.2012 р. Надалі Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» від 07.07.2011 р. [10] суттєво скоригова-

но цю норму, обмеживши надання пільги лише тим готелям, у яких дохід від реалізації послуг із розміщення шляхом надання кімнат (номерів) для тимчасового проживання, складає не менше, ніж 75% сукупного доходу за відповідний податковий період, у якому застосовується пільга. Для більшості отельєрів цей критерій неможливо виконати, оскільки доходи від надання додаткових послуг (наприклад, конференц-послуги, СПА, бари і ресторани) доволі часто перевищували 25% сукупного доходу [11].

Перешкодою до застосування цієї пільги є і те, що одна з умов її надання – запровадження обов'язкової категоризації готелів, до чого більшість готелів не готова.

Законом України «Про внесення змін до розділу XX Податкового кодексу України щодо особливостей податку на прибуток суб'єктів господарської діяльності, отриманого від надання податкових пільг» від 15.08.2012 р. [12] змінено умови надання пільг з податку на прибуток підприємствам, які надають готельні послуги. Зокрема, згідно з цим Законом, господарюючі суб'єкти, що надають готельні послуги, звільняються від оподаткування лише за умови, якщо дохід від реалізації послуг з розміщення шляхом надання номера для тимчасового проживання становить не менше 50% сукупного доходу такого суб'єкта за відповідний податковий період, а не 75%, як це передбачено чинною нормою. Але й ця умова виявляється неприйнятною для більшості підприємств. Отже, податкові пільги, які встановлювались для готельних підприємств, були тимчасовими або передбачали умови, які на цей час неможливо виконати.

Висновки. Основна проблема в фінансах готельного господарства – недостатність власного капіталу. У зв'язку з цим надання державної підтримки підприємствам для зміцнення ліквідності без вирішення ключової проблеми – достатності власного капіталу не дасть можливості стабілізувати фінансовий стан у перспективі. Ефективними можуть бути лише взаємоузгоджені комплексні заходи державної регуляторної політики, спрямовані на вирішення проблем як у сфері короткострокової (ліквідності), так і довгострокової фінансової стабільності.

Важливим елементом фінансової політики готельних підприємств у короткостроковому та довгостроковому періодах має бути його податкова політика. У зв'язку з цим складовою частиною управління фінансовою стабільністю підприємства має бути податкове планування з використанням державної регуляторної (фіскальної) політики, спрямованої на підтримку малого і середнього бізнесу в готельному господарстві України.

Список використаних джерел

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>
2. Соловійов Д.І. Аналіз тенденцій розвитку туристичної сфери України та науково-методичні напрями вдосконалення її державного регулювання [Електронний ресурс] / Д.І. Соловійов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 1 (9). – С. 70–73. – Режим доступу: http://article.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/vbumb/2010_1/14.pdf
3. Требования к индустрии гостиниц, ресторанов и кафе в 1992 году // Белая книга Хотрек. – М.: Центр. совет по туризму и экскурсиям; Ин-т туризма, 1991. – 38 с.

4. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т.І. Ткаченко. – 2-ге вид. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
5. Пріячук І. Індустрія гостинності: зарубіжний досвід і українські перспективи / І. Пріячук, М. Леш // Готельний і ресторанний бізнес. – 2004. – № 2. – С. 40–44.
6. Деренько О.А. Міжнародний досвід державного регулювання та підтримки малого підприємництва / О.А. Деренько // Бізнес інформ. – 2012. – № 5. – С. 95–97.
7. Піхняк Т.А. Організаційно-економічний механізм державного управління підприємствами малого бізнесу: світовий досвід та уроки для України / Т.А. Піхняк // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – 2012. – Вип. 222. – С. 270–274.
8. Черноуцан Е. Франция: государство поддерживает малое и средние предпринимательство / Е. Черноуцан // Проблемы теории и практики управления. – 1995. – № 1. – С. 56–60.
9. Про внесення змін до деяких Законів України щодо розвитку та підготовки готельної інфраструктури до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу: Закон України від 08.07.2010 р. № 2468-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-17
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 07.07.2011 № 3609-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113609.html
11. Вуйчик О.І. Оподаткування прибутку готельного бізнесу як засіб державного регулювання інвестиційної діяльності [Електронний ресурс] / О.І. Вуйчик // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 2 (8). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_2_8
12. Про внесення змін до розділу XX Податкового кодексу України щодо особливостей податку на прибуток суб'єктів господарської діяльності, отриманого від надання податкових пільг: Закон України від 15.08.2012 N 5211 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-89377.html>

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995). **The Law of Ukraine “On Tourism”**, available at: <http://rada.gov.ua>
2. Soloviov, D.I. (2010). *Analiz tendentsii rozvytku turystychnoi sfery Ukrainy ta naukovo-metodychni napriamy vdoshkonalennia yii derzhavnoho rehuliuвання* [Analysis of trends in the development of the tourism industry in Ukraine and scientific and methodological directions for improving its state regulation]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu* [Bulletin of the Berdyansk University of Management and Business], no. 1 (9), pp. 70–73. Available at: http://article.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/vbumb/2010_1/14.pdf
3. Requirements for the industry of hotels. White book Hotrek (1991). Moscow, Central Council for Tourism and Excursions; Institute of Tourism Publ., 38 p.
4. Tkachenko, T.I. (2009). *Stalyi rozvytok turizmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu* [Sustainable Tourism Development: Theory, Methodology, Business Realities]. Kyiv, Kiev National Trade and Economic University Publ., 463 p.

5. Priianchuk, I., Lesh, M. (2004). *Industriia hostynnosti: zarubizhnyi dosvid i ukrainski perspektyvy* [Hospitality industry: foreign experience and Ukrainian perspectives]. *Hotelnii i restoranni biznes* [Hotel and restaurant business], no. 2, pp. 40-44.

6. Derenko, O.A. (2012). *Mizhnarodnyi dosvid derzhavnoho rehuliuvannia ta pidtrymky maloho pidpriemnytstva* [International experience of state regulation and support of small business]. *Biznes inform* [Business inform], no. 5, pp. 95-97.

7. Pikhnian, T.A. (2012). *Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm derzhavnoho upravlinnia pidpriemstvamy maloho biznesu: svitovyi dosvid ta uroky dlia Ukrainy* [Organizational and Economic Mechanism of Public Administration of Small Business Enterprises: World Experience and Lessons for Ukraine]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny* [Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine], issue 222, pp. 270-274.

8. Chernoutsan, E. (1995). *Frantsia: gosudarstvo podderzhivaet maloe i srednee predprinimatelstvo* [France: the state supports small and medium-sized enterprises]. *Problemy teorii i praktiki upravleniya* [Problems of Management Theory and Practice], no. 1, pp. 56-60.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010). **The Law of Ukraine “On amendments to some Laws of Ukraine on the development and preparation of hotel infrastructure for the holding of the finals of the European Football Championship 2012 in Ukraine”**, available at: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2468-17

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011). **The Law of Ukraine “On amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine”**, available at: search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113609.html

11. Vuitsyk, O.I. (2012). *Opodatkuvannia prybutku hotelnoho biznesu yak zasib derzhavnoho rehuliuvannia investytsiinoi diialnosti* [Taxation of the profit of the hotel business as a means of state regulation of investment activity]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii* [Economy. Management. Innovations], no. 2 (8). Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_2_8

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012). **The Law of Ukraine “On amendments to Section 20th of the Tax Code of Ukraine regarding the characteristics of the tax on profit of economic entities, obtained from the provision of tax privileges”**, available at: <http://kh.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/print-89377.html>

Определены рычаги государственного регулирования деятельности предприятий для обеспечения их финансовой стабильности, обобщен мировой опыт налоговой регуляторной политики в сфере гостиничного бизнеса, приведены примеры успешной реализации государственной налоговой политики в Украине.

Ключевые слова: государственное регулирование, финансовая стабильность, гостиничное предприятие, налоговая политика государства.

The levers of state power that ensuring financial stability of enterprises activities are defined. The world experience of tax regulation policy in field of hotel business is summarized. The examples of state tax policy in Ukraine successful implementation are given.

Key words: state regulation, financial stability, hotel enterprise, state tax policy.

Одержано 7.10.2017.